

Göteborgs universitet
Sociologiska institutionen

“Den märkeligaste böjelsen - att inte ha någon”
-Paradoxer och villkor i diskurser om asexualitet i svensk
dags/kvällspress

Sandra Linnell
C-uppsats 10 poäng
Fördjupningskurs i
sociologi, vt 2007
Handedare: Åsa Rosenberg,
Cathrin Wasshede

Abstract

Titel: ”Den märkligaste böjelsen – att inte ha någon” – Paradoxer och villkor i diskurser om asexualitet i svensk dags/kvällspress

Författare: Sandra Linnéll

Institution: Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen

Typ av arbete: C-uppsats

Antal sidor: 26

Tidpunkt: Vårterminen 2007

Nyckelord: Asexualitet, diskursanalys, Foucault, queer teori,

Syftet med arbetet är att undersöka antaganden och villkor i talet om asexualitet i samband med att Stockholm Pride-festival 2005 för första gången anordnade ett seminarium om asexualitet. Detta med utgångspunkt i följande frågeställningar:

- *Hur framställs asexualitet och asexuella? Vem/vilka får yttra sig och utifrån vilka positioner?*

- *Vilka antaganden och villkor präglar och präglas av talet om asexualitet?*

Genom diskursanalys av framställningar och framföranden av asexualitet i svensk dags/kvällspress syftar jag till att identifiera de regleringar, begränsningar och möjligheter som präglar formuleringar av asexualitet. Jag har främst använt mig av Michel Foucaults diskurs-begrepp i arbetet, och i detta tagit hjälp av bland annat Sanna Taljas analysmetod.

Sammanfattning av resultat

I det undersökta materialet trängs en mängd versioner av ”rätt” tal om asexualitet om definitionsföreträde. Asexuella berättar sin historia, sexrådgivare uttalar sig om fenomenet och forskare ger sin syn på saken. Genom diskursiva erkännanden och misskännanden konstrueras ”de asexuella” som autentiska individer med en konstant och stabil livshistoria. Samtidigt inträder paradoxalt nog även kunskapsanspråk som omöjliggör asexualitet som identitet då asexualitet i sig motsäger den dominanta befästa betydelsen av kön och sexualitet, och därmed omöjliggör dessa kategoriers stabilitet och naturlighet.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemområde och ämnesval	1
1.3 Syfte och frågeställningar	2
1.4 Avgränsningar	2
1.5 Disposition	3
2. Övergripande teoretiskt ramverk	3
2.1 Forskningsöversikt	4
2.1.1 Diskurs och Foucault	4
2.1.2 Diskurs och tillträde	5
2.1.3 Queer sociologi?	6
2.1.4 Tolkningsrepertoarer	8
2.2 Material	9
2.2.1 Avgränsningar	10
2.2.2 Etiska överväganden	11
3. Analys	11
3.1 Inledning - Kontextualisering av materialet	11
3.1.1 Stockholm Pride-festival	11
3.1.2 Att presentera asexualitet	12
3.2 Diskursiva paradoxer	13
3.2.1 Erkännande	13
3.2.1.1 Asexualitet som medicinsk reaktion	14
3.2.1.2 Barndoms-trauma	15
3.2.1.3 Att träffa den rätta	16
3.2.1.4 Sex/ualitet	17
3.2.2 Misslyckande	18
3.2.2.1 Könssvaghet och könskyla	20
3.2.2.2 Asexualitetens kön	21
3.3 ”Utanförskapets vildmark”	22
3.3.1 Performativitetsångest	22
3.3.2 Asexuella (o)möjligheter	23
4. Avslutning	25
4.1 Sammanfattning	25
4.2 Problem och förslag till fortsatt forskning	25
Materialunderlag	26
Litteratur- och källförteckning	26

1. Inledning

1.1 Bakgrund

2005 anordnades för första gången på Stockholm Pride-festival¹ ett seminarium om asexualitet. Samma tema återfanns vid tidpunkten även i ett antal olika inlägg som cirkulerade i mediebevakningen av festivalen. Asexuella fick berätta sin historia, sexrådgivare uttalade sig om fenomenet och forskare gav sin syn på saken.

På webbsidan för nätverket för asexuella² kan man läsa att det som senare ledde till presentationen på Pride festivalen startade i ett diskussionsforum på internet, inte mycket fanns då skrivet om asexualitet och det som fanns var främst på engelska³.

I anknytning till de diskussioner som genererades utifrån seminariet på festivalen föll min uppmärksamhet för de reaktioner och attityder som manifesterades gentemot asexualitet och asexuella.

1.2 Problemområde och ämnesval

Forskning kring asexualitet är i det närmaste obefintlig, något som avspeglas i hur asexualitet ”introduceras” i det material jag undersöker. Mitt syfte är dock inte att på något sätt söka *förklara* eller *beskriva* asexualitet utifrån exempelvis uppslagsdefinitioner eller psykiatriska diagnoser. Jag är intresserad av att studera antaganden och villkor i kunskapsformeringen som detta ”nya” inträder i. Motivationen för uppsatsen grundas dels i att undersöka hur kön och sexualitet konstrueras som något djupt karaktäristiskt för individer, samt vilka konsekvenser detta kan menas betinga. Genom att undersöka hur asexualitet formuleras och ordnas är min strävan att identifiera och analysera potentiella paradoxer som präglar materialet, oförenligheter som så att säga skulle kunna påvisa hur olika versioner av

¹ Festivalen arrangeras av den ideella föreningen Stockholm Pride och beskrivs enligt dem själva som en frizon för homosexuella, bisexuella och transpersoner. Temat för 2005 års festival var ”hatbrott och homofobi”. Se vidare stockholmpride.org.

² asexuellt.blogspot.com

³ Se exempelvis hemsidan för AVEN (Asexual visibility and education network) som grundades 2001; www.asexuality.org

verklighet⁴ kämpar om utrymme. Centralt i denna analys är de villkor som ställs upp för möjliga och omöjliga kön och sexualiteter.

1.3 Syfte och frågeställningar

Jag är intresserad av att i mitt uppsatsarbete undersöka de antaganden och villkor genom vilka mediala diskurser kring asexualitet inträder i. Mer specifikt med utgångspunkt i följande frågeställningar:

- Hur framställs asexualitet och asexuella? Vem/vilka får yttra sig och utifrån vilka positioner?
- Vilka antaganden och villkor präglar och präglas av talet om asexualitet?

Med ett diskursanalytiskt angreppssätt ämnar jag undersöka representationer och framställningar av asexualitet, samt söka efter de regleringar, begränsningar och möjligheter som präglar dessa formuleringar. Snarare än att förklara eller beskriva vad asexualitet *är* ligger fokus på att studera hur asexualitet *görs* och vad asexualitet *gör*; vilka normativa föreställningar framträder i diskussionen? Hur behandlas och förhandlas ämnet i relation till diskursiva maktrelationer, och vilka utestängningsmekanismer kan skönjas? Genom att undersöka möjligheter eller omöjligheter i talet om asexualitet vill jag kunna resonera kring strategier och system genom vilka vi (re)producerar kön och sexualitet.

1.4 Avgränsningar

Jag har valt att studera asexualitet som en premis för identitet och identifikation. Fokus ligger dock inte på att studera specifika asexuella erfarenheter eller särskilda personer som uttalar sig om asexualitet utan hur detta tal görs möjligt, och varför.

Jag kommer att avgränsa mig till att enbart studera asexualitet i en svensk kontext, och i detta mer specifikt inriktat på Stockholm Pride-festival.

⁴ Även om man kan identifiera dominerande diskurser om "Verkligheten" är detta begrepp i sig diskursivt konstruerat utifrån antaganden om att det existerar något "överkligt", varför jag väljer att använda denna böjelsen på ordet.

1.5 Disposition

Jag uppfattar varken teori, metod eller material som ”för-existerande” enhetliga paket. Snarare än objektiva helheter ser jag dessa som verktyg för abstraktion som konstitueras i själva valen av tillvägagångssätt och avgränsning i arbetet.

I kapitel två presenterar jag således det för uppsatsen övergripande teoretiska ramverket vilket samfällt inbegriper teori, metod och material.

Under kapitel 3 förenar jag presentation och kontextualisering av det empiriska materialet med analys av detta material. Genom att identifierar interna stridigheter, diskursiva paradoxer och tolkningskonflikter syftar jag till att påtala förekommande diskurser samt villkor och antaganden dessa kan menas inträda i. Jag kommer i detta även diskutera diskursiva utestängningsmekanismer samt beskriva möjliga tolkningar av konstruktionen av asexualitet och asexuella som (re)produceras i materialet. Avslutningsvis kommer jag erbjuda en översiktlig sammanfattning, redogöra för de problem jag stött på i uppsatsarbetet samt diskutera vad som skulle kunna vara föremål för fortsatt forskning.

2. Övergripande teoretiskt ramverk

Metodologiska val påverkas av tillgången till diskurser om vad som är tänkbart och därmed möjligt att forska kring. Vem, var och hur man väljer att studera föreskriver villkor för att placera undersökningens resultatet inom exempelvis en disciplin eller politisk diskussion och skapar samtidigt distans till andra (Skeggs, 1999:34). System och strategier för val av metod, men även teori, präglas av de för tillfället tillgängliga sätt att tänka och tala om just exempelvis metod, teori och material.

Jag kommer i uppsatsen inte eftersträva en tydlig åtskillnad mellan teori och metod, varför jag i detta avsnitt kommer att introducera mina utgångspunkter i princip samfällt. Forskningsprocessen innebär i min undersökning analys av text, men att söka identifiera diskurser och dess interna strukturer kan inte enbart lokaliseras till de isolerade artiklarna. Snarare än att *tillämpa* någon specifik teori eller teoretiker är min strävan att använda mig av de verktyg och uppslag jag lägger fram inledningsvis. Jag kommer likväl kort diskutera frågan om det mer specifikt metodiska arbetet med de studerade texterna längre fram i anknytning till Sanna Taljas *tolkningsrepertoarer*,

men i huvudsak söka mig fram i arbetet med hjälp av det hela övergripande ramverket. Det teoretiska ledmotiv som genomsyrar arbetet tillgrips vidare i ett växelspel med det empiriska materialet för att svara på mina frågeställningar. Utöver denna inledande teoretiska genomgång avser jag där det är befogat att påkalla ytterligare teori att knyta till materialet fortlöpande i analysavsnittet.

2.1 Forskningsöversikt

En vanlig samhällsvetenskaplig ambition är att i uppsatsens inledning presentera de fält och den forskning som utgör studiens bakgrund och avstamp. Vad man väljer att inkludera i ”tidigare forskning” blir inkörsporten för det egna arbetet; ett sätt att legitimera en akademisk position. Liknande avgränsningar blir enligt min uppfattning knepiga då extrema mängder forskning på ett eller annat sätt är intertextuellt sammankopplad och producerad. Då det sällan rör sig om en tydligt definierad och fastställd kontinuerlig kronologi vilken uppför premisserna för den avsedda studien finner jag alltså motsvarande disposition problematisk. Den position jag redogör för i detta stadium handlar om att finna en retorik och strategi för möjlighet till uttryck (Morris, 1988:7), snarare än att med personlig röst replikera tidigare teoretiker. Mitt angreppssätt i denna undersökning går in och ut, med och mot den ”tidigare forskning” jag väljer att framhålla. Avsikten är således att inte särilägga detta avsnitt från uppsatsens teoretiska utgångspunkter utan att med ett reflexivt förhållningssätt just erkänna både dess fragmentariska och tongivande karaktär.

2.1.1 Diskurs och Foucault

Termen diskurs har förekommit och förekommer inom ett flertal olika discipliner, och har motsvarande tillämpats med olikartade anspråk. Som ett återkommande element för utvecklingen av en mängd olika teorier grupperade under termen ”diskursanalys” förekommer många av Michel Foucaults verk. Genom uppsatsen kommer min egen behandling av diskurs främst influeras av hans texter. För att undersöka hur Foucault tänker kring diskurs kan man dels följa hans spår av mer generella definitioner. Det mest användbara sättet att undersöka termen på bör dock vara genom att se på hur den används i hans diskussioner av makt, kunskap och sanning, då denna konfiguration i

princip är det som konstituerar diskurs för Foucault (Mills, 2004:15).

Diskurser utgör och bildas av formeringar av makt, kunskap och sanning. Vad som anses viktigt, värdefullt och eftersträvansvärt artikuleras av diskurser som sammanfallande konstitueras av dessa anspråk (Foucault, 1993:16). Foucault har i diverse texter berört tankar och tal som formar detta det eftersträvansvärdas kontrast; det galna, patologiska och perverterade. Med detta perspektiv syftas dock inte till att hitta ett sätt att behandla specifikt exempelvis ”de homosexuella” eller ”vansinniga” utan om ett sätt att behandla *talet* om desamma. I Foucaults mening kontrolleras och möjliggörs diskurser av inre och yttre procedurer (Foucault, 1993:16). Genom principer för klassifikation och organisation tillsluts makt/kunskap⁵ och konstitueras som oskriven sanning. Dessa normaliseringsprocesser cirkulerar och cementeras genom tal, med utgången att händelser och företeelser uppfattas som specifika, kontinuerliga och naturliga. Foucaults ambition var att uppmuntra till ifrågasättande av denna vår vilja till sanning (Foucault, 1993:36), denna rädsla inför diskursens slumpmässighet och materialitet som formuleras i försök att kontrollera, välja ut och organisera (Foucault, 1993:7).

2.1.2 Diskurs och tillträde

Reglerna för diskursproduktion i samhällen komponeras inte av enskilda personer eller specifika grupper - även om de mycket väl kan tjäna deras syften. Snarare än något man besitter är makt disponerat över och genom sociala relationer (Mills, 2004:19). Enligt Foucault producerar alltså makt både möjligt och omöjligt beteende. Befolkningen i sin helhet är underkastade disciplinära strukturer som tar sig uttryck i regler och restriktioner. Att individer följer och inordnar sig i denna disciplinering är bundet till internaliseringen av densamma som själv-disciplinering (Mills, 2004:73). Makt är således internaliserad i alla sociala relationer, samtidigt som maktens existens beror av dessa sociala relationer.

Kritiska röster skulle kanske hävda att detta synsätt underminerar möjliga akter av motstånd, då alla yttranden i sig är reglerade av samma institutionella tvång

⁵ För vidare diskussion kring Michel Foucaults beskrivning av relationen mellan produktion av makt och kunskap som ”makt/kunskap” se Gordon C. (red) ”Power/knowledge: selected interviews 1972-77”, 1980a, Harvester, Brighton. citerad i Mills, Sara, 2004:19

de opponerar sig emot. På detta sätt står underordning i ständig relation till överordning och kan aldrig beräknas eller värderas. Med denna påstådda relativism liknar Foucaults modell av makt ett system helt utom räckhåll för mänsklig kontroll och kritik. Vad Foucault motsatte sig var dock själva idén om att detta mänskliga subjekt överhuvudtaget "existerade". Post-strukturalistiska tendenser hos Foucault lyser möjligen som starkast i hans motvilja att förklara idéers historia utifrån det suveräna subjektet – individen (Mills, 2004:30). Talet om att detta skulle vara något autentiskt och enhetligt hos människor, som dessutom gärna kan förklaras och härledas utifrån deras sexualitet (Foucault, 2002:65), ingår i de procedurer som betvingar diskursen (Foucault, 1993:31). Konstitutionen av enhetliga och originella individer inträder som en effekt av hur makt, kunskap och sanning formuleras, ett tal som är utsatt för kontrollprinciper. För att synliggöra dessa diskursiva normaliseringsprocesser krävs att man riktar uppmärksamheten mot hur och varför detta tal överhuvudtaget kommer till stånd och fortlever, samt påvisa det som *int* talas om. Hur formuleras de utestängningssystem som drabbar diskursen? Vad är förbjudet att tala om? Var går gränsen till vansinnet? Och vad är det "sanna"?

Foucaults arbeten är i detta avseende inte alltid enkelt översatta till feministiska angelägenheter då föresatser att radera subjektet lätt tenderar att utfalla i produktion av kunskapsobjekt utifrån androcentrisk sanning (se exempelvis Morris, 1988:55). Samtidigt tillhandahåller Foucault en komplex modell för makt som kan hantera variabler som etnicitet, klass, kön etc. utan att prioritera den ena över den andra (Mills, 2004:70). Enligt Foucault är all kunskap utpräglad av en kombination av sociala, institutionella och diskursiva tvång. Viss kunskap kommer att utmana dominant diskurser och en del kommer biträda och instämma med densamma (Mills, 2004:30). Samtidigt som makt ligger till grund för diskriminering och exkludering är det platsen för omförhandling och opposition av densamma. Utifrån detta resonemang ser jag stor potential i att använda och utforska Foucault i mitt arbete.

2.1.3 Queer sociologi?

Michel Foucault kan även sägas vara tongivande inom det fält eller den position som går under benämningen *queer teori*, en utgångspunkt jag finner är av intresse för uppsatsen. Det samfälliga projektet för Foucault och queer teori rör dels att ifrågasätta

det "naturliga" eller förgivettagna hos identiteter och föreställningar, något som även sträcker sig till att kritisera de epistemologiska och ontologiska föreställningar (dock främst inom den akademiska världen) som erbjuder dessa föreställningar utrymme. Queer teori utgör en mötespunkt för de som från olika håll kritiserar identitetsbegreppet, vare sig det handlar om en uppfattning att identitet dränker interna skillnader, att subjektiviteter alltid är multipla eller helt enkelt en misstänksamhet mot kategorisering som ovillkorligen begränsande (Seidman, 1996:156).

Förening av queer teori och sociologi innebär dock en del brydsamheter. Queer teori har i kritiken av "stora berättelser" och holistiska samhällsteorier tagit avstånd från mycket av det som kan förstås som sociologiska tanketraditioner. Inom den sociologiska världen har queer teori i sin tur på sina håll kritiserats för relativism och avfärdats som alltför text-centrerad eller intellektuell (Seidman, 1996:138). Att gripa efter Foucaults syn på makt bidrar därtill till att förtryckshypotesen som mycket av sociologisk forskning kretsat kring bortfaller (Laskar, 1996:67). Jag instämmer i Steven Epsteins resonemang att målet för en lösning på dilemmat inte handlar om en gemytlig sammanslagning. Poängen är inte att sluta studera identitetsformationer, eller överge alla former av identitetspolitik utan snarare att vidhålla identitet och skillnad i en produktiv spänning (Seidman, 1996:156).

I relation till tidigare forskning om samkönad intimitet framhåller Pia Lundahl att begärsidentiteter antas finnas naturligt, oberoende av kulturella beskrivningar. Begrepp som "homosexuell" eller "lesbisk" används därmed inte bara för att läsaren ska "förstå" vad som avses, utan även för att de förutsätts vara historiskt giltiga (Lundahl, 2001:16).

Utmaningen för queer teori innebär således att identifiera de sätt genom vilka sexuella meningar, kategorier och identiteter inträder i samhället och bidrar till att forma institutioner, praktiker och åsikter (Seidman, 1996:157).

Med detta som bakgrund är min förståelse att en queer teoretisk ansats bidrar till möjligheten att studera konstitutionen av sexuella kategorier som produkter av formeringar av makt, kunskap och sanning. En utgångspunkt som bidrar till att problematisera naturliggörandet av sexualitet som sådan, snarare än att studera sexualitet som en faktor att "addera" i analysen.

2.1.4 Tolkningsrepertoarer

Som medel för att i det mer explicita analysarbetet närma mig det empiriska materialet begagnar jag mig av Sanna Taljas diskursanalytiska metod. Taljas modell utgår i första hand från analys av kvalitativa intervjuer men erbjuder i min mening även redskap för att studera de för uppsatsen utvalda tidningsartiklarna, då det på liknande sätt rör sig om analys av framföranden och hållningar i och genom diskurser. Den grundläggande analytiska enheten är *tolkningsrepertoaren* ("the interpretive repertoire", Talja, 1999:461). Identifikationen av dessa sker enligt Taljas strategi i form av en systematisk granskning av kontextberoende variationer i tal och text (Talja, 1999:461).

Termerna diskurs och tolkningsrepertoar betraktas som synonyma, medan en repertoar är en namngiven diskurs (Talja, 1999:461). Genom att länka redogörelser och argument till utgångsläget från vilken de producerades, samt namnge dessa repertoarer, når man slutmålet för diskursanalysen – att erbjuda läsare möjliga narrativ och versioner av talet kring en företeelse. Fokus ligger på regelbundenheter i språkanvändningen. Uttryck undersöks dock inte enbart utifrån dess innehåll och mening, utan även ur ett perspektiv som tar hänsyn till dess ansatser och effekter i att konstruera olika versioner av verklighet (Talja, 1999:472).

Ord är mångaccentuerade (Volosinov, 1986 citerad i Talja, 1999:467), meningen i ett svar är inte ett rättframt uttryck för extern eller intern referens utan beror även på de lokala och bredare diskursiva system i vilka yttrandet är inbäddat (Wetherell & Potter, 1988 citerad i Talja, 1999:466). Att skapa någon enkel sammanfattning eller berättelse om "verkligheten" är således varken möjligt eller eftersträvansvärt ur ett diskursanalytiskt perspektiv. Konformitet och fullständig överrensstämmelse i forskningsunderlaget menar Talja är en bedrift av forskaren snarare än ett utdrag ur deltagarnas diskurser. Tvärtom menar hon att tolkningskonflikter och inkompatibilitet närvarande i texterna i själva verket kan peka på existerande diskurser, varför analys av inkonsekvens och interna motstridigheter bör vara ett central tema i undersökningen.

2.2 Material

Texter rymmer många av de antaganden som tas för givna kring perioden för dess uppkomst (Mills, 1995:33). Även om det genereras en extrem mängd kommunikationsformer och massmediala⁶ yttringar innehar dags/kvällstidningar fortfarande en central roll i många människors liv och inte minst kunskapsdiskurser. Anledningen till att materialunderlaget endast utgörs av tidningstexter utgår dels från detta ovanstående påstående, bortsett från något enstaka radioinslag⁷ och ett fåtal internetsidor finns heller inte mycket skrivet om asexualitet utöver de 8 artiklar jag valt att studera. Att det inte rör sig om ett kvantitativt ansevärt underlag innebär dock inte automatiskt en otillräcklighet vad gäller att indikera vad för slags tolkningar av materialet som är möjliga (Talja, 1999:472).

Den mediala uppmärksamheten för asexualitet i Sverige manifesterades eller i varje fall utvecklades vid tidpunkten för Stockholm Pride-festival 2005. Urvalsramen för det material jag behandlar avgränsas således med detta tillfälle som avstamp och följer sedan artiklar som publicerats i svenska dags/kvällstidningar över ett år. Selektion har skett genom att söka på ”asexuellt” samt ”asexualitet” i de internetbaserade fulltextdatabaserna Mediearkivet samt Presstext.

Min avsikt är för övrigt inte att undersöka texterna genom att länka innehållet till personer - artikelförfattare som intervjuade – som är involverade i texternas tilldragelse. Om inget annat än för att skapa möjligheter för läsare att dra andra slutsatser än mig kan det likväl vara värt att nämna att de intervjuade asexuella i ett antal artiklar är samma personer. Då de flesta har någon koppling till nätverket för asexuella är mitt antagande att det var dit journalister vände sig för att skaffa information.

Tidningsdiskurser (re)produceras enligt en *disciplin*; ett system av kontrollprinciper som utgår ifrån vad som krävs för att konstruera nya yttranden (Foucault, 1993:22). Dessa fixerar gränserna för diskursen (Foucault, 1993:25), i detta fall bland annat genom grammatiska konventioner, informativa anspråk och utifrån antaganden om den tänkta läsarkretsen. Legitimering och stadfästning av tidningsgenrens

⁶ Massmedia enligt en definition av medier som når ett stort antal människor

⁷ Programmet Gender i P1 sändes 05-07-13 och behandlade bland annat asexualitet

kunskapsproduktion inträder som effekt av denna disciplinering, diskursiva utestängningsmekanismer garanterar vidare att texter produceras utifrån erforderliga ritualer (Foucault, 1993:28). All tidningstext är således inte ”rätt”, även om detta inte betyder att dessa språkarter är mindre seriösa eller illegitima⁸.

De artiklar och yttranden jag studerar i uppsatsen konstitueras utifrån specifika utgångspunkter och villkor. Att analysera diskurser involverar att analysera urval, länkar och ordningar av termer, att ställa frågor om de sammanhang och antaganden texterna (re)producerar.

2.2.1 Avgränsningar

Anledningen till att jag begränsar min undersökning enbart till dags/kvällstidningar är främst av praktiska och resursmässiga skäl. Att i undersökningen exempelvis även involvera analys av de webbsidor som dykt upp om asexualitet skulle kräva ett annorlunda angreppssätt då dessa texter bygger på olikartade villkor och möjligheter.

Detsamma gäller övriga reportage om asexualitet som förekommit i diverse tidskrifter⁹. Detta tal inträder genom ett annat språk och genom andra kunskapsformationer vilka inte enkelt kan jämföras med de tidningsartiklar jag ämnar undersöka.

Vid tidpunkten för den mediala diskussionen kring asexualitet i relation till Stockholm Pride-festival figurerade även andra resonemang som berörde asexualitet i dags/kvällspressen. Däribland en pågående debatt kring Ernst Brunners senaste bok om Karl XII där kungen menas framstå som en asexuell krigsgalning utan empati¹⁰, diverse referenser återfanns till Mr Bean samt någon anspelning på att Michael Jackson skulle vara asexuell. Detta kommer jag som sagt inte avhandla här i uppsatsen då jag anser att detta tal ligger utanför de diskurser jag är intresserad av att undersöka.

⁸ Sanna Talja diskuterar Foucaults uttryck ”seriösa språkarter” som legitima och mer eller mindre institutionellt privilegierade. Talja, 1999:474

⁹ Exempelvis tidskriften Bleck som publicerade en artikel i nr 3-4 2000, det har även kommit till min kännedom att gratistidningen Rodeo publicerade en artikel om asexualitet våren 2005 dock har jag inte lyckats få reda på vilken exakta utgåva.

¹⁰ Se exempelvis artikeln i SvD 05-09-30, ” Tam kamp om Karl XII ”

2.2.1 Etiska överväganden

Talet om asexualitet i materialet analyseras som *lingvistiska uttryck* (Talja, 1999:472). Talare uttrycker inte ”nybyggda” eller ”egna” formuleringar av ett språk utan inträder i lingvistiska resurser som präglar, begränsar och möjliggör yttranden. Mening, värden och etiska principer är inte individuella skapelser utan entiteter människor skapar tillsammans i kommunikation och social handling (Talja, 1999:470). Metoden för att analysera dessa uttryck bygger alltså inte på att misskänna eller erkänna olika representationer, åsikter eller tal. Min tanke är inte att kritisera eller förhärlika varken artikelförfattare, tidningar eller intervjuade utan söka synliggöra diskursiva maktrelationer de producerar och är inbäddade i.

3. Analys

3.1 Inledning - Kontextualisering av materialet

Alla former av tal representerar situerat språk (Talja, 1999:472), ett språk som erbjuder indikationer på olika sätt ett specifikt fenomen kan närmas. Vilka avgränsningar och metoder jag använder för att generera det empiriska materialet - i detta fall specifika tidningsartiklar – inverkar på möjliga analyser av detta material. Var jag ”hittat” materialet samt vilket språk detta inträder i (re)producerar materialets kontext. Snarare än att här presentera texterna som kartläggningar av verkligheten är min ambition att analysera dem som exemplar av tolkningsrepertoarer. Texter är inte beskrivningar av studieföremålet, de *är* studieföremålet (Talja, 1999:472). Sammanhanget och kontexten för de valda artiklarna är således inte bara centralt ur validitets- och reliabilitetsperspektiv utan även för att urskilja vilket språk man i texterna talar utifrån.

3.1.1 Stockholm Pride-festival

En central länk i materialet rör Stockholm Pride-festival. Frågor och svar talas utifrån en kontext som präglas och villkoras av antaganden kopplade till festivalen. Den dominerande diskursen som framträder förmodar primärt en bekantskap; festivalen beskrivs eller definieras sällan uttryckligen utan benämns ofta förtroget helt enkelt

som ”Pride”. I materialet cirkulerar även termer som exempelvis ”hbt” (homo- bi- och transsexuella) likt vedertagna stabila begrepp. Att asexuella och asexualitet framträder i detta mediala sammanhang sker utifrån föreställningar om en frizon fri från heterosexism och heteronormativitet, eller åtminstone en marginalisering av dessa ståndpunkter.

Närheten till Stockholm Pride-festivalen kommer sig dock inte enbart av politiska eller principiella allianser utan det går även att skönja hur asexualitet utspelas i en storstad. Utan att företa allt för stora anspråk uppfattar jag likväl att materialets repertoarer inträder i en urban atmosfär då figurer som exempelvis Stockholms cafékultur och möjligheter till aktivistnätverk på olika sätt konstitueras som medel för talet om asexualitet.

3.1.2 Att presentera asexualitet

Ett centralt element i konstruktionen av asexualitet framstår som detta att just presentera eller lansera asexualitet. Diskursiva iscensättningar och formuleringar av asexualitet (re)produceras av diskursiva praktiker med en strävan att just framställa, presentera eller framföra asexualitet. För att tolka detta väljer jag att använda Judith Butlers tal om den *performativa* dimensionen av kön och sexualitet som ett ålagt upprepande och iscensättning av normer (Butler, 1993:94). Dessa praktiker Butler talar om rör sig dock långt borta från utövandet av oinskränkt voluntarism. Upprepandet utförs inte *av* ett subjekt utan möjliggör och konstituerar de temporära villkoren för ett subjekt (Butler, 1993:95), likt en diskursiv disciplinering. Jag uppfattar inte denna presentationsaspekt som påverkandes det ”autentiska” i de röster som uttalar sig - något som varken är ett möjligt eller aktuellt föremål för undersökning. Asexualitet är inte något dramatiserat eller fiktivt framförande att avslöja i materialet, snarare är det i de undersökta yttrandena möjligt att identifiera performativitetens upprätthållande mekanismer.

Ett antagande i artiklarnas diskurser är att asexualitet är något nytt och ouppmärksammat, något de flesta människor inte varit i kontakt med genom annat än fördomar förväxlade med ”icke-sexuella” människor. Utifrån motsvarande förmodanden blir texterna del i att förklara vad asexualitet *är* samtidigt som alternativa uppfattningar förklaras som fördomar och missuppfattningar. Detta

utvecklas dock till en problematisk balansakt mellan att både erkänna asexualitet och (hetero)sexualitet¹¹ vilket jag återkommer till längre fram.

Tillkortakommanden vad gäller att överensstämna med normerna för vad som är en tänkbar sexuell identitet utlöser föreställningar om misslyckad utveckling eller logiska omöjligheter inom dess domän (Butler, 1999:17). Att asexualitet - ett negerande av sexualitet - ändå fortlever innebär kritiska möjligheter för exponering av de regleringar och gränser för vad som är möjligt att erfara och uppfatta. Således inträder talet om asexualitet genom starka restriktioner och påtagligt närvarande förbud för att överhuvudtaget göras möjligt. Föresatsen att konstituera en asexuell identitet skulle ur en politisk eller ideologisk synvinkel kunna sättas i förbindelse med en föreställning om *rätt* tal eller uttal av asexualitet. Ur ett diskursivt perspektiv rör sig de identifierade tolkningsrepertoarerna snarare om att ordna, disciplinera och *göra tal* av asexualitet.

3.2 Diskursiva paradoxer

3.2.1 Erkännande

”Man vet vad det är men inte vad man ska kalla det”
– Kerstin (SvD 06-07-25)

Texterna är på flera plan uppbyggda runt erkännande av asexualitet. Samtidigt som asexuella själva ofta får förklara, beskriva och berätta utifrån en obestridd erfarenhet förekommer jämsides auktoritativa restriktioner för detta tal, ofta med medicinska förtecken.

Likt Pia Lundahls resonemang i samband med hennes studie av lesbisk identitet syftar konstruktionen av en livshistoria till att påverka något autentiskt hos individen i form av en utvecklingshistoria (Lundahl, 1998:67). Återkommande representationer och framställningar utgör det som i det närmaste kan förklaras som en karta över vägen till ett asexuellt subjekt. Genom att göra asexualitet möjligt att erfara blir det ett element att ordna in i mönstret för framförandet av identitet.

Genomgående beskrivs asexualitet som något man *är*, och allra helst alltid varit. Denna essentialistiska diskurs upprätthålls genom kommentarer som i det evinnerliga förnekar och bestrider alla ”icke-autentiska” element. I artiklarna antas att

¹¹ Jag använder parentes i detta sammanhang då jag vill påvisa normaliseringsprocesser i talet om sexualitet; ”sexualitet” utgår från antaganden om heterosexualitet medan exempelvis homosexualitet får stå som ”avvikande” sexualitet.

asexuella ständigt möts med fördomar, samtidigt som icke-asexuella ständigt antas uppleva asexualitet genom fördomar. Förutsättningar för att tala om asexualitet är således inte alldeles glasklara. För att övervinna dessa ”missuppfattningar” tillåts och uppmuntras asexuella att berätta hur det *egentligen* ligger till, ett tal som samtidigt både begränsas och möjliggörs av de vetenskapliga förklaringar som ibland strider mot dessa utsagor.

3.2.1.1 Asexualitet som medicinsk reaktion

“Asexualitet kan bero på hormonbrist, trauma eller medicinering, men så behöver det inte vara”
- (Aftonbladet 05-08-12)

De repertoarer kring asexuella och asexualitet som kan identifieras konstituerar och konstitueras - för att rekapitulera Foucaults förståelse av diskurs - av formationer av makt, kunskap och sanning. Centralt för dessa repertoarer är således vart och hur man vänder sig för information och kunskap, samt vad och vilka som antas vara dess mottagare.

I materialet framställs den vanligaste uppfattningen om asexualitet som kopplad till någon form av medicinsk förklaring. Medicinering, hormonrubbingar eller neuropsykiatriska funktionshinder är några av de förklaringsmodeller som ofta figurerar i artiklarna. Flera av de asexuella i artiklarna berättar om hur de ofta möts av frågor eller påståenden av detta slag men avvisar att detta skulle vara gällande för dem själva. Att inte vilja eller vara intresserad av sex förknippas med något sjukligt. Även om det i kontexten för en urban presentation av asexualitet i samband med Stockholm Pride-festival allmänt verkar uppfattas som nedsättande att påtala en patologisering av asexualitet - med hänsyn till hur denna stämpel länge ålagts homosexualitet – upprepas samtidigt flitigt en medikalisering av asexualitet. I så gott som alla artiklar ingår någon form av passus angående hur man kan förstå det som ofta ryms inom ”lustproblematiken”. Genom faktarutor, fotnoter och utfrågningar av sexologer och forskare åtskiljs, varnas och utkrävs diagnoser i talet om asexualitet. Sammankopplingen mellan asexualitet och den medicinska disciplinen synliggör antaganden om sex och sexualitet som något förenat och inneslutet i den biologiska kroppen. Sexualitet är något man *känner*, för att uppnå ”autenticitet” krävs att denna känsla inte har sitt ursprung i någon fysisk bristfällighet. Foucault menar att detta sätt

att se på kön och sexualitet är en relativt ny företeelse som utvecklades under 1800-talet. Jakten på perifera sexualföreteelser medför ett införlivande av perversiteterna och en ny specificering av individerna (Foucault, 2002:64). Snarare än en handling vem som helst kunde utföra konstituerades under senare delen på 1800-talet "homosexualitet" som en identitet möjlig att precisera individer. Kontrollprinciperna för dessa "avvikelser" kräver en ständigt närvarande makt, en disciplinering som på en gång begränsar och möjliggör dessa sexualföreteelser. Genom att konstitueras både genom institutionaliserad övervakning och internaliserad självkontroll knyts kön och sexualitet till kroppen och förvandlas till något djupt karaktäristiskt hos individerna i fråga (Foucault, 2002:65).

Genom att påpeka vilka möjliga *vetenskapliga* förklaringar som existerar för aversion eller avståndstagande gentemot sex erhåller samtidigt asexualitet något av ett paradoxalt erkännande. Dels cirkulerar fortfarande associationer med just medicinska påföljder och effekter - vilket möjligtvis kan tänkas ge eko i framställningar av asexualitet. Samtidigt uppnår dock asexualitet som erfarenhet och identitet ett erkännande och en legitimering i det att man tydligt skiljer denna "autentiska" position mot "falska" patologiska avarter. Denna diskursiva disciplinering innebär att talet om asexualitet inte tillåts väckas "självt" utan inträder genom utestängning och diskvalificering av det som enbart menas vara patologiska effekter.

Asexualitet framställs därmed som en medicinsk reaktion både genom att lyftas fram som ett medicinskt besvär eller återverkan, men även i form av en reaktion i relation till en pågående medicinsk diskurs. Asexualitet kan enbart erfaras, göras möjligt, genom att hela tiden (re)produceras gentemot en medicinsk auktoritet.

3.2.1.2 Barndomstrauma

" Vad svarar ni folk som börjar spekulera i att det skulle vara något trauma i barndomen som är orsaken till asexualitet?"

-(SvD 06-07-25)

Antagandet att sexualitet är något som *finns* eller *är* i människor för med sig föreställningar om det "felaktiga" eller "absurda" förlopp då detta tillstånd bryts.

I artiklarna formuleras frågor angående huruvida asexualitet inte skulle kunna vara en reaktion mot det som i materialet benämns som "barndomstrauma", något som

förnekas av de involverade asexuella. Intressant är hur dessa antaganden nästan framstår som formulerade enbart för att i samma andetag förkastas av de asexuellas egna erfarenheter. Talet är organiserat så att dessa ”riktiga” asexuella inte involveras i irrationella förbindelser, samtidigt som detta tal håller igång föreställningar om att traumatiska upplevelser i de tidiga åren kan påverka individers livshistoria.

I materialets tolkningsrepertoarer kan det identifieras en strävan efter att konstruera de asexuella, likt Foucaults ”homosexuella”, enligt en personlighet med ett ”förflutet, en historia och en barndom” (Foucault, 2002:64). För att skapa koherens och enhetlighet i detta subjekt avkrävs ideligen alla involverade element att diskutera osäkerheterna i asexualitet, för att förkasta och utestänga dessa möjligheter.

I detta att berätta en livshistoria framhålls istället ofta centrala händelser och erfarenheter i tonåren. Många av de asexuella skildrar hur de upplevt känslor av utanförskap och avvikelse i hur det talats om sex bland vänner, i sexualupplysning m.m. Dessa upplevelser har i de flesta fall dock inte formulerats och uttryckts förrän senare i livet, ofta i samband med att de just stött på termen asexualitet.

3.2.1.3 Att träffa den rätta

”En kille sa att jag bara inte träffat den rätta än, men det har ju inte alls med det att göra”

–Anders (GP 06-01-22)

Ett sätt att identifiera de villkor och antaganden som präglar talet om asexualitet är att undersöka det som förefaller utgöra dess kontrast. Bland annat att det antas finnas *rätt* sex och sexualitet. Den sexualitetsdiskurs som villkorar och disciplinerar talet kring asexualitet grundas i antaganden om heterosexuell monogami som norm och ideal. Mot detta ställs alla frågor och replikeras alla svar, kort sagt mot detta organiseras talet om asexualitet.

En av de frågor som asexualitet ofta ställs mot i materialet rör betänkligheter och ovissheter gentemot att refusera sex. Att ”träffa den rätta” uppfattas som nyckeln till fulländat sex och därmed fulländad sexualitet och identitet (eller tvärtom). Kommentarer från de intervjuade asexuella (re)producerar denna inställning genom att påpeka att många asexuella lever i kärleksrelationer eller faktiskt har träffat ”den rätta”, men att detta inte innefattat någon sexuell attraktion. Man försäkras att

asexualitet inte är synonymt med att man inte kan bli kär eller leva i relationer, ett tal som genom att förhålla sig mot och med denna samlevnadsnorm syftar till diskursivt erkännande och legitimering av asexualitet. Om man inte träffat den rätta antas man inte kunna göra en acceptabel prövning av sex och sexualitet, men vad händer då med talet om sex om denna ”träff” förekommer ändå?

Man får i två artiklar reda på att en av de intervjuade, ”Sofie”, lever i ett förhållande med två personer och identifierar sig själv som queer i sin emotionalitet, något som bryter mot denna princip. Anmärkningsvärt är hur detta i materialet i princip går förbi obemärkt, ett diskursivt brott jag annars antog skulle präglas av bestraffning eller i varje fall utestängning från talets forum.

3.2.1.4 Sex/ualitet¹²

“Finns det tillfällen när ni tvivlar på er asexualitet och tänker att sex kanske inte vore så dumt ändå?”

– (SvD 06-07-25)

Det tog en del vändningar för att finna ett förhållningssätt gentemot de tolkningskonflikter som uppkommer i detta tal. Varför yttras denna fras? I vilka andra sammanhang skulle liknande ifrågasättanden ställas mot människor som betygar en position eller identitet? Vanemässigt för den dominerande sexualitetsdiskurs detta arbete är del i föll min uppmärksamhet på den asexuella instabiliteten, hur kan man tala om sex och sexualitet utan att definiera gränserna för dessa företeelser?¹³ Genom att uttrycka önskemål om att definitionen ”ska vara ganska öppen” (SvD 06-07-25) för att välkomna så många som möjligt i nätverket för asexuella undermineras inte då möjligheterna för att konstituera en asexuell identitetspolitik? Genom att dessutom påpeka att motvilja eller vilja till sex är olika och individuellt raderas grunden för tydliga klassifikationer. Talet om asexualitet inträder genom en disciplinering som syftar till att ordna och fixera gränserna för asexualitet. För att tämja diskursens slumpmässighet utkrävs att de asexuella ”testas”

¹² Syftet med denna uppställning är att påvisa hur sex och sexualitet i princip konstrueras som en ömsesidig förutsättning.

¹³ Att jag ändå anhåller om en definition av sex och sexualitet visar på hur även jag är del i detta tal jag studerar. Jag överlåter dock åt andra att reda i vilka konsekvenser detta skulle kunna menas ha för arbetet.

för att kunna passera som ”autentiska”, exempelvis som i exemplet med det inledande citatet. Vare sig det handlar om att finna en *egentlig* (hetero)sexualitet eller ”sann” asexualitet upprättas tydliga gränser för och i dessa positioner.

Ytterligare ett antagande som framträder i diskussionerna är att asexualitet på något sätt uppfattas som en sorts protest mot ett sexfixerat samhälle. Som i fallet med de tidigare ”fördomarna” avvisas även denna teori av de intervjuade asexuella.

I en del av materialets rubriksättningar, intervjufrågor m.m. synliggörs paradoxala antaganden angående asexualitet och asexuellas relation till handling och passivitet. Förhållandet gentemot sex uppvisas i ena stunden som passiv förlust och i andra ett aktivt avståndstagande, men genomgående framställs sex som ett abstrakt krav. Dessa obeslutsamheter skulle kunna länkas tillbaka till instabiliteten i definitionen av främst sex och sexualitet, samt hur dessa beror av varandra. Om man kan tala om en asexuell sexualitet, vilken roll innehar eller förlorar då sex i konstruktion av individer? Och vad händer om man kan ha sex utan att definiera sig som sexuell?

För att återkomma till påståendet om asexualitet som en protest kan en möjlig ekvivalent hittas i detta att asexualitet formuleras som en ”aktiv” negation, ett ”inte-sex”, något som kan menas framkalla en upplevelse av protest.

Vad som även avhandlas i samband med denna distans gentemot sex är frågan om fortplantning. De asexuella förhörs om huruvida de funderat på eller planerat att skaffa barn, något som samtidigt konstituerar detta som en naturlig påföljd av sex.

I replikerna påpekas återigen hur liknande frågetecken egentligen bara grundas i missuppfattningar, där asexualitet misstas för celibat eller infertilitet. Tvärtom menar flera av de intervjuade att de gärna vill ha barn, men inte vara med om ”det där som sker 9 månader innan”¹⁴. Man kan i tolkningsrepertoarerna alltså identifiera hur många antaganden kan länkas till hur asexualitet och uteslutning av sex konstitueras som motsatsen till den dominerande diskursens ideal: det gifta barnaalstrande paret. En motsättning som i sig bär på ett möjligt synliggörande av den normaliseringsprocess talet om sex och sexualitet inträder i.

3.2.2 Misslyckande

Hur skulle man då kunna tolka denna vilja att göra tal av asexualitet? Lundahl pekar på att behovet att benämna sig själv utifrån en sexuell kategori förutsätter att

¹⁴ Anders, artikel i GP 06-01-22

sexualitet tillskrivs en specifik betydelse för förståelsen av vem man är och beskrivningar av vem man *kan* vara (Lundahl, 2001:165). Då sexualitet idag har en central betydelse för individers självuppfattning krävs därmed en definition av sexualitet för att möjliggöra en definition av individen. Talet om asexualitet i det undersökta materialet bygger på emancipatoriska strävanden om ett synliggörande. Man vill tala om asexualitet för att söka erkännande och legitimering av en identitet. Men även ”god” kunskap och emancipatoriska strävanden innehåller och uppehåller normativa föreskrifter (Lundahl, 2001:165). Talet om förtrycket av sexualiteten kan menas vara del samma historiska nät som det tar avstånd ifrån (Foucault, 2002:39).

Talet om asexualitet utgår ifrån tidigare lingvistiska resurser, det är inte diskursivt *möjligt* utan referenser till formeringar av kunskap kring exempelvis heterosexualitet, samlag, eller identitet (se Talja, 1999:470). Att säga nej till sex uppfattas därmed enbart som vansinnigt eller möjligtvis även sjukligt utan tidigare formuleringar som exempelvis asexualitet, samtidigt som asexualitet inte kan formuleras utanför dominerande sexualitetsdiskurser. Då asexualitet inte kommenteras kan ovan nämnda nej-sägande nästan i huvudsak enbart erfaras genom ett misslyckande. Ett misslyckande att inordnas i rådande normer för kön och sexualitet. Denna utestängning leder till att man inte uppfattas som legitimerad att varken veta eller uttala sig om sitt eget bästa, något som vidmakthålls och konstrueras av legitimerade kunskapsanspråk. I Nationalencyklopedien lyder exempelvis definitionen av asexuell: ” som inte styrs av sexuella drivkrafter”, med ett tillägg på en semantisk relation till “könlös”¹⁵. Hur återkastas dessa kommentarer, denna brist eller förlust av kön, i talet om asexualitet?

¹⁵ Något som även återkommer i Nordisk familjebok ”uggleupplagan” där *a* står som nekande av det latinska *sexus*, kön. Således lyder definitionen ”utan kön, könlös”

3.2.2.1 Könssvaghet och könskyla

Pia Lundahl diskuterar i "Intimitetens villkor" förändringen av villkoren för kvinnors intimitet. Över perioden 1870-1930 undersöker hon den så kallade *fångvänskapen*, samt det diskursiva brott mot slutet av 1920-talet när denna intimitet omformuleras till *homosexualitet* (Lundahl, 2001:10). Med förändringen riktas intresset i undersökningen mot den rådgivningskorrespondens som anträder mellan det då nystartade RFSU (Riksförbundet för sexuell upplysning) och personer med frågor om *homosexualitet*. RFSU konstitueras i detta som en upplysningsinstitution som sätter sexuella vanor under luppen och förkunnar rådgivning utifrån en hållning Lundahl menar präglades av 1930-talets vetenskapliga och sekulariserade sexualsyn (Lundahl, 2001:100).

Två problem som ofta tillskrevs könen var "könssvaghet" i fallet för män och "könskyla" för kvinnor. Begreppen var tydligt konstruerade utifrån ett könsligt särartstänkande; medan mannens könsdrift sågs som självklart uttalad och närvarande behövde kvinnans väckas för att framträda och mogna (Lundahl, 2001:122), båda könets svårigheter förklarades dock som psykologiska problem. Manlig homosexualitet betraktades som en effekt av en femininisering av mannen, något som låg väldigt nära "könssvaghet" vilket bedömdes som en försvagning av manligheten. Lundahl resonerar vidare kring hur de rubricerade orsakerna till kvinnlig homosexualitet och heterosexuella kvinnors "könskyla" kanske än tydligare sammanföll. I båda fallen handlar det om en störd könssubjektivitet och tillika misslyckad sexuell utveckling. Detta misslyckande tog sig bland annat uttryck i manshat, rädsla för mannens penis, problem med hushållsarbete m.m (Lundahl, 2005:277). Oviljan att acceptera könen olika roller utmanade ordningen för kön och sexualitet, men genom att patologisera denna aversion och förklara den som ett individuellt misslyckande kunde ordningen upprätthållas.

I detta tal tycker jag mig finna ett mönster i antaganden som pågår i det för arbetet undersökta talet om asexualitet; händelser och kommentarer som synliggör formationer av kunskap, makt och sanning jämförliga med Lundahls undersökning. Likt ett infantilt begär som måste väckas hos kvinnan, eller en erövringshunger som kommit på villovägar för mannen bortförklaras och oskadliggörs en hotande asexualitet.

3.2.2.2 Asexualitetens kön

Om man inte *har* en sexualitet, *har* man då inget kön? I materialets tolkningsrepertoarer identifieras ett ordnande och organiserande som tillsluter makt och kunskap till en oskriven sanning där konstruktionen av individer fordrar ett kön. En ”riktig” sexualitet är något som antas grundas i ett kön, som i sin tur är beroende av en sexualitet. Det är i denna kontext som en hotande och skrämmande asexualitet bidrar till att synliggöra normernas egen instabilitet då asexuella uppenbarligen *är* och *åstadkoms* på materialitetens nivå. Snarare än att svara jakande eller nekande på den inledande frågan bidrar asexualitetens queera position till att ifrågasätta det naturliga i att kön/sexualitet är något som fundamentalt *existerar* snarare än händer eller görs¹⁶.

Formulerandet av asexualitet är dock något som i sig villkoras av dessa diskurser och konstitueras således i och genom ett könande. Detta yttrar sig bland annat i vilka positioner den asexuella erfarenheten inträder i. Det nämns i materialet att ca två-tredjedelar av medlemmarna i nätverket för asexuella är kvinnor. Att detta menas ha gett upphov till en del funderingar påvisar inte enbart ett antagande om någon sorts feministisk medvetenhet utan även att detta uppfattas som underligt eller problematiskt. Misslyckad (hetero)sexualitet är inbäddat i och bäddar in kön. En någorlunda tydlig skiljelinje kan i diskurserna identifieras i villkoren för manlig respektive kvinnlig asexualitet. I materialet påpekas att alla de intervjuade asexuella länge har funderat på det ”onormala” i deras erfarenhet, något som fört med sig en upplevelse av utanförskap. Skillnaden uppstår i hur detta utanförskap tolkats och bearbetats. Som i fallet med ”Anders”¹⁷ uttrycks det exempelvis som om han utan att reflektera levt som asexuell (han ”har aldrig längtat”), accepterat sin position och nu helt enkelt hittat en passande term. Tvärtom har flera av de asexuella kvinnorna oreflekterat levt som (hetero)sexuella, och snarare sökt efter privata förklaringar på detta upplevda misslyckande och utanförskap. Exempelvis uttrycks en version av detta i följande utdrag:

” Jag har aldrig varit särskilt road av sex och jag trodde länge att det liksom var en vana, att om jag bara hade ett riktigt förhållande så skulle det så att säga komma igång ” –Kerstin (SvD 06-07-25)

¹⁶ se Foucault, Michel 1993:38 för referens till hur diskurser bör analyseras som händelser snarare än skapelser

¹⁷ Anders, artikel i Gp 06-01-22a

Att formulera asexualitet inträder dels i relation till antaganden om sex och kön, men även utifrån villkor som utformats enligt dessa normer. Det talas i materialet bland annat om ”myter” som att män och kvinnor är mer och mindre sexuella, vilket manifesterar antaganden om sexualitet och kön. Men samtidigt villkoras detta tal av de asexuellas kön.

En intressant kommentar rörande asexualitetens kön kan exemplifieras i framträdande inlägg kring asexuella kändisar. Under rubriken ”kändisar som påstås/har påståtts vara asexuella” exemplifieras i en artikel Salvador Dali, Morrissey, Andy Warhol samt Boy George (Aftonbladet 05-08-12), Morrissey figurerar även som exempel i ytterligare en artikel (Expressen 05-08-06).

Att erbjuda exempel på asexuella individer som är idoler och kulturella auktoriteter visar på en strävan efter att legitimera och hävda historiska anspråk för asexualitet. Genom dessa förebilder konstrueras asexuella som historiskt giltiga, och därmed (er)kända. Utan att här avhandla huruvida dessa personer ”är” asexuella eller inte anser jag ändå att detta tal visar på ett antagande om asexualitet som ett fenomen utifrån manliga villkor. Med tanke på de specifika belysta personerna skulle man även aningen riskabelt kunna påvisa en framtoning med associationer som inte bygger på ”macho-maskulina” föreställningar. I dessa förenade anspråk framträder dock de exemplifierade personerna snarast som spännande, lockande gränsöverskridare som på sätt och vis sublimeras och upphöjs över människors köttsliga och könsliga begär och drifter.

3.2 ”Utanförskapets vildmark”

3.2.2 Performativitetens ångest

I de identifierade tolkningsrepertoarerna framträder även vad jag närmast skulle välja att kalla en disharmoni mellan rådande formulering av sex/ualitet och de asexuellas beskrivelser av personliga upplevelser, en *performativitetens ångest*. Detta abstrakta allestädes närvarande krav att tala om och definiera sexualitet, hindrar formulering av asexualitet. Istället inträder en disciplinering som tvingar de involverade att diskutera eller kritisera just den rådande idealiserade sexualiteten. Värt att nämna är att denna

kritik i den specifika kontexten berör så att säga ”felaktig” eller ”extrem” heteronormativitet.

”De asexuella” konstrueras utifrån vad de inte är, i detta infinner sig ett misslyckande i att skapa en stabilitet i vad de ”faktiskt” *är* och istället framställs en ångest eller otillfredsställdhet inför deras motpol. Butler talar i liknande ordalag om det psykoanalytiska begreppet *melankoli*. Snarare än en psykisk ekonomi menar Butler dock att melankoli i den diskursiva konstruktionen av sex/kön¹⁸ är del i ett system av reglerande makt (Butler, 1997:143). Allt för rigida former av kön och sexuell identifikation verkar ge upphov till former av melankoli, en disciplinering som vägrar de involverade att sörja förlorade begär (Butler, 1997:144). I detta fall möjligheten att konstruera sig själv ”utanför” sexuella normer? På frågan om någon av de intervjuade asexuella skulle kunna tänka sig att ha sex löd ett av svaren:

”– Möjligen skulle jag kunna tänka mig.../om jag var i ett väldigt bra förhållande eller med en mycket god vän och att det var i en väldigt nära situation... Kanske. Men det känns väldigt avlägset” –Kerstin (SvD 06-07-25)

Talet om fördömandet av rådande sexualitetsnormer verkar ur detta ljus snarast ge uttryck för en önskan att omtolka sexualitet till ens egen förtjänst, något som i sig påvisar en asexuell ”omöjlighet”. I avståndstagandena och kritiken inträder en relief av något man inte kan erfara inom diskursen då det ifrågasätter diskursens grundval.

Jag menar i detta dock inte att detta skulle betyda att asexuella/asexualitet *egentligen* är sexuella/sexualitet, snarare att asexualitet i sin omöjlighet synliggör den normaliserades sexualitetens möjlighet.

3.2.1 Asexuella (o)möjligheter

“Finns” asexualitet? Genom talet om det konstrueras asexualitet som en paradox, en möjlig omöjlighet. Villkoren för asexualitet som identitet kräver en disciplinering som i sig omöjliggör asexualitet som något *bortom* det ”sjuka” eller ”falsa”.

Vad *är* asexualitet om det enbart formuleras som en ”sexuell omväg” i förhållandet till sex/ualitet, eller en vilja att trycka på paus-knappen i sin (hetero)sexuella karriär? Kan man negera det som är villkoret för detta förnekande? Jonathan Dollimore resonerar kring ”*den perversa dynamikens paradox*” i relation till hur homosexualitet är en integrerad del av heterosexualitet (Dollimore, citerad i

¹⁸ Det engelska ordet ”sex” kan både implicera en föreställning om ”biologiskt” kön och sex.

Rosenberg, 2005:345). Genom att både fungera som hot och lockelse blir den homosexuella en figur i och för denna paradox. Foucault talar om "utanförskapets vildmark", det vill säga det vilket uppfattas som en diskursiv omöjlighet men likväl är möjligt att erfaras. Det är inte möjligt att navigera mellan subjektpositioner och temporära identiteter om inte dessa är diskursiva och i detta möjliga att tala om och uppfatta. "Avvikande" positioner (re)produceras på samma sätt; för att göras möjliga inträder dessa positioner i samma diskursiva maktrelationer som organiserar dess avvikelser. Det är i detta utanförskap, denna reaktivering av diskursens regler man kan säga "det sanna" (Foucault 1993:25). I fallet för det undersökta materialet skapas denna dynamikens paradox inte av asexualitet i sig, utan av (hetero)sexualitetens egen instabilitet (jfr Rosenberg, 2005:345).

Att asexualitet upplevs som en queer och subversiv framställning av kön och sexualitet behöver dock inte betyda att asexuella själva uppfattar det som så. Även om kontexten för materialet är sammanknutet med exempelvis Stockholm Pride-festival uttrycks det i artiklarna från olika håll hur asexuella känt sig ovälkomna inom "hbt-världen". Detta dels med hänsyn till en upplevelse av alltför "sexualiserad" inramning, men även som resultat av påstådda "fördomar" då asexualitet helt enkelt avvisas som identitet. Rätten till sexualitet hamnar på detta sätt i konflikt med rätten till asexualitet. Möjligheterna för konstituerandet av en stabil asexuell identitet är således inte helt okomplicerade (om ens möjliga eller eftersträvansvärda). I detta dilemma skapas dock öppningar mot ett synliggörande av de kunskaps- och maktformationer som normaliserar kön och sexualitet som obligatoriska och stabila. I talet om asexualitet framträder intressanta formuleringar som bidrar till den diskursiva förbrytelsen att separera och dekonstruera begrepp som sexualitet, sex och kön. Förändring av diskurser är inte att betrakta som kronologisk uppföljning, eller "utveckling" av pågående situation, utan snarare en diskontinuerlig händelse. I språk uppstår glidningar i betydelser och meningar. Då det "sanna" och fastställda ställs inför dess egen instabilitet inträder möjligheter till omformulering. Motståndet finns, som Foucault återger det, i makten.

4. Avslutning

4.1 Sammanfattning

I arbetet undersöker jag de diskurser som asexualitet - utifrån en kontext som menas påtala och kritisera heteronormativa antaganden - inträder i. Genom en ständigt närvarande disciplinering görs asexualitet till ett föremål för tal, och därmed föremål för diskurser. Utifrån villkor och antaganden om var och hur ”rätt” tal formuleras görs asexualitet till ett motsägelsefullt element att ordna in i framförandet av identitet.

Asexualitet förhandlas i materialet gentemot exempelvis medicinska, psykologiska och sociala effekter. Genom fortlöpande diskursiva erkännanden och misskännanden konstrueras ”de asexuella” som autentiska individer med en konstant och stabil livshistoria. I denna formering av asexualitet inträder paradoxalt nog även kunskapsanspråk som omöjliggör asexualitet då asexualitet i sig motsäger den befästa betydelsen av kön och sexualitet, och därmed omöjliggör dessa kategoriers stabilitet.

4.2 Problem och förslag till fortsatt forskning

Villkoren för de identifierade tolkningsrepertoarerna grundas inte isolerat och enbart i relation till konstruktion av kön och sexualitet. Vilka som överhuvudtaget har möjlighet att våga eller vilja konstruera tal kring asexualitet och ”vägra” sexualitet bygger givetvis på en mängd antaganden och villkor förenade med dessa diskurser. Med hänvisning till det begränsade materialet visade sig dock en undersökning som tydligare inkluderar aspekter som exempelvis etnicitet och klass problematisk. Detta skulle dock i en möjlig fortsatt forskning medföra än mer tydligare identifikation av de maktrelationer genom vilka asexualitet inträder eller görs möjligt. På samma sätt skulle även en diskursanalys kunna utvidgas till att tydligare fokusera på hur och varför asexualitet konstitueras i specifikt feministiska och urbana sammanhang. Kan man tala om asexualitet bortom ”storstaden”? Möjligtvis skulle man i detta kunna undersöka hur företeelser som exempelvis ”singel-kulturer” eller ”queerfeministiska nätverk” inverkar i möjligheterna att uppfatta asexualitet.

Den kanske mest brännande frågan är enligt min uppfattning hur man ska kunna hitta ett förhållningssätt som i sig inte avfärdar asexualitet eller människor som identifierar sig som asexuella. Hur kan man tala om en asexuell identitetspolitik utan att utforma en kategorisering som kväver skillnader?

Materialunderlag

Expressen, 05-08-04, ”Let’s talk about sex” Rytel, Joanna

Metro, 05-08-05, ”Sofie kämpar för rätten att rata sex” Carlqvist, Maria

Expressen, 05-08-06, “Sofie Wahlström vill ha kärlek, barn - men inte sex: Låt asexuella få adoptera” Wahlström, Sofie

Aftonbladet, 05-08-12, “Sex – nej tack” – Asexuella Sofie vill bara ha kramar och kyssar av sin partner” Axelsson, Malin

Göteborgs-Posten, 06-01-22, a) “Anders har aldrig längtat” Berglund, Helena

b) ”Noll intresse för att ha sex” Berglund, Helena

c) “Varför man blir asexuell är ännu en gåta för forskarna” Berglund, Helena

Svenska Dagbladet, 06-07-25 ”De trivs bättre utan krav på sex” Söderström, Per

Litteratur- och källförteckning

Butler, Judith ”Bodies that matter – On the discursive limits of ”sex” ” (1993) New York och London, Routledge
- ”The psychic life of power” (1997) Stanford, University press
- ”Gender trouble: Feminism and the subversion of identity” (1999) New York och London, Routledge

Foucault, Michel ”Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970” (1993) Översättning Mats Rosengren, Stockholm, Stehag B. Östlings bokförl. Symposion
- ”Sexualitetens historia, Bd 1, Viljan att veta” (2002) Översättning Britta Gröndahl, Göteborg, Daidalos

Laskar, Pia ”Queerteori och feminismen: Beröringspunkter och spänningar” (1996) i Lambda Nordica nr 3-4

Lundahl, Pia ”Lesbisk identitet” (1998) Stockholm, Carlssons

- "Intimitetens villkor – Kön, sexualitet och berättelser om jaget" (2001)
Lund

- "Den blockerade sexualiteten: Kvinnors inkorrekta begär 1930-1960" i
Kulick, Don (red.) "QueerSverige" (2005) Stockholm, Natur och Kultur

Mills, Sara "Feminist stylistics" (1995) London, Routledge
"Discourse" (2004) London och New York, Routledge

Morris, Meaghan "The pirate's fiancée – Feminism, reading, postmodernism" (1988)
London och New York

Rosenberg, Tiina "Schlager, känslor och svensk homokultur" (2005) i Kulick, Don
(red.) "QueerSverige"

Seidman, Steven (red.) "Queer Theory/Sociology" (1996) Cambridge, Blackwell

Skeggs, Beverly "Att bli respektabel – Konstruktioner av klass och kön" (1999)
Översättning Annika Persson, Göteborg, Daidalos

Talja, Sanna "Analyzing Qualitative Interview Data: The Discourse Analytic
Method" (1999) i "Library & Information Science Research" vol 21, nr. 4

Tidningsartiklar

SvD, 05-09-30, "Tam kamp om Karl XII" Neuman, Ricki

Internetkällor

Aven – www.asexuality.org åtkomstdatum 07-04-27

Bleck - 2000 nr 3-4 "Den mest oaccepterade av böjelser"
www.bleck.org/asexualitet.html, åtkomstdatum 07-05-02

Nätverket för asexuella – asexuellt.blogspot.com, åtkomstdatum 07-04-27

Stockholm Pride-festival – www.stockholmpride.org, åtkomstdatum 07-04-28